

cessitatem inde efficacius probari sibi persuadebant; atque ex istorum numero fuisse videntur, Petrus Daniel Huerius Episcopus Abricensis in Lib. *de imbecillitate mentis humanae*, & Hieronymus Hirnhaim Abbas praemonstratensis in Lib. *de Typho generis humani*.

C A P U T III.

DARI VERITATEM, EAMQUE CERTO
AB HOMINE COGNOSCI POSSE CON-
TRA SCEPTICOS ADSERITUR.

§. I.

*Quaedam esse vera, eaque certo vera cognosci
ex ipsa scepticorum sententia pro-
batur.*

Quotquot veritatem hactenus impugnaverunt, scepticorum nullus adhuc propriam negavit existentiam. Adeo hanc omnes semper certam habuerunt. Undenam vero tanta de veritate ista, quod existat, cuius certitudo? nisi quod Sensu intimo clare quisque percipit, se esse sui rerumque extra se positarum aut saltem ceu extra se positarum sibi conscium, adeoque cogitare, nec posse cogitantem non existere; quare sceptici hoc ipso, quod veritatem huius iudicii, *ego existo*, ceu certam admittant, quemadmodum admittunt omnes, inficiari amplius nequeunt veritatem duorum iudiciorum: *quisquis cogitat, existit; ego cogito; ex*
R 3 qui-

quibus ceu a priori deducitur veritas illius: *ego existo*. En! qualiter in ipsa scepticorum sententia quaedam certo vera cognoscantur.

§. 2.

Dari corpora seu res extra nos positas sensibiles, item corpus proprium ex sensationibus probatur.

Quemadmodum sensu primum intimo sui ipsius, seu animae potius propriae existentia certo cuius constat; sic ex sensationibus porro alii existentia rerum extra nos positarum corporearum, existentia itidem corporis proprii certo nobis innotescit. Sensationes rationem sufficientem existentiae in nobismet ipsis seu in mente nostra non habent, quemadmodum id constat *1mo* claro sensus intimi testimonio, quo patet, sensationes in nobis non tam agendo quam patiando produci. Ejusdem porro ope sensus intimi accurate distinguimus sensationem inter & imaginationem, seu talem rei perceptionem, qua illam nobis reipsa praesentem ita, ut organa nostra ab illa adficiantur, percipimus, & aliam, qua rem nobis quidem absentem ceu praesentem in cogitationibus nostris sistimus. *2do*, ex sensationum qualitate: sensationes enim alias nobis gratas, alias ingratas esse & molestas, quas libenter a nobis amoliremur, sensu intimo constat. Quodsi vero anima suas ipsa sensationes produceret ita, ut totalis ipsa & adaequata earum causa esset; non utique molestas, sibi contrarias & in destructionem quasi sui ipsius tendentes in se formaret, sed has plane a se arceret. *3tio*, ex ordine & perfectione in sensatione-

fationibus: quodsi enim admissio, quod univ-
 vere existat, ex dispositione ordinatissima partium
 ejusdem, quae sensuum primum ope nobis inno-
 tescunt, ad ens aliquod Sapientissimum, imo sum-
 me & infinite perfectum, hujus universi Auctorem
 efficaciter concluditur, quemadmodum Theolo-
 gia naturalis docebit; quidni animam, si haec re-
 bus non existentibus rerum ipsa repraesentationes ac
 eodem quidem ordine, eadem perfectione in se
 produceret, sapientissimam imo summe & infinite
 perfectam esse adfirmeretur? sed id genus sapien-
 tiam perfectionemque animae haud inesse expe-
 rientia intima constat. 4to, ex successione sensa-
 tionum: etenim sensationes in nobis contingentes
 esse, experientia intima nemo non convincitur;
 unde patet, eas in anima ejusque essentia ceu causa
 adaequata fundari haud posse; nihil igitur est reli-
 quum, quam ut cum harmonistis dicatur, sensa-
 tionum in se invicem fundari ita, ut praecedens
 semper contineat rationem subsequens. Verum
 haec hypothesis, praeterquam quod rationem sen-
 sationum sufficientem & adaequatam haud suppe-
 ditet, experientiae repugnat. Sensationes igitur
 ab ente extra nos posito vere existente necessario
 dependent. Ex quibus omnibus manifestum est,
 existere vere extra nos vel res ipsas, quas sentien-
 do ceu extra nos positas nobis repraesentamus,
 vel saltem ens aliquod unum summe & infinite
 perfectum, quod rebus hisce corporeis minime
 existentibus rerum tamen, ac si re ipsa existerent,
 repraesentationes in nobis producat: unum neces-
 sario videtur esse admittendum, & alterutro ad-
 missio aliud haud difficulter evincitur; quemad-
 modum in Theologia naturali ex contingentium
 existentia, & summo in iis ordine & perfectione

existentia entis necessarii, summa ac infinita ejusdem sapientia & perfectio demonstratur: & hoc ente infinite perfecto semel admissio sequitur, illud ceu veracissimum & infinite bonum non posse nos in falsum inducere, quod fieret, si corpora minime existerent: etenim vel ii etiam, qui corpora re ipsa extra nos existere inficiantur, negare tamen non audent, nos sentiendo illa nobis ceu extra nos posita repraesentare, atque in hac ipsa repraesentatione contineri mutationem factam in organis proprii corporis; ut ita mens nostra sentiendo tacita quasi vi impellatur ad judicandum *imo*, se unitam esse substantiae cuidam corporeae, *2do* existere alia extra se corpora, quae mediante mutatione ab ipsis quomocumque facta in organis proprii corporis percipiat? Accedit, quod Deus ceu ens illud infinite bonum & perfectum vehementissimum quoddam ac insatiabile sciendi verumque cognoscendi desiderium animae impresserit; quod certe Conditoris infinite boni donum tormentum potius foret nominandum; si non modo nulla ad veri cognitionem via nobis pateret, sed &, quod secundum dispositionem naturalem verum reputatur, falsum tamen foret.

* Cl. Feder §. 62. *Log.* totam hanc de corporum existentia controversiam litem esse de nomine opinatur, ac cum Idealista transigere se posse putat, transigitque satis quidem ingeniose, sed ita tamen, ut nihil permittat Idealistae, nec rerum existentiam, realem inquam non modo idealem, vere stabiliat.

§. 3.

An & in quantum qualitates corporum physicae ex sensationibus nobis innotescant?

Quodsi ceu verum semel admittatur, quemadmodum id modo demonstratum dedimus, existere revera res, quas corpora vocamus, atque ab iis dependere sensationes nostras; ex ipsis porro sensationibus probatu difficile non est, in corporibus existere etiam, quod qualitates eorum physicas vocamus, aliquid nimirum ex certa partium dispositione nexuque resultans, per quod sensationes nostrae varie modificantur. Verum cum ista sensationum modificatio, utut eam a certa objecti ejusque partium dispositione seu nexu dependere constat, nihilo tamen minus a proprii quoque corporis ejusque organorum ac medii constitutione multum varietur, quemadmodum id supra *Lib. I. Part. I. cap. 2. §. II.* notarum fuit; non immerito exquiritur, an & in quantum verae corporum qualitates ex sensationibus nobis innotescant, seu an & in quantum constare possit, sensationis modificationem ab ipso demum objecto ejusque partium dispositione reipsa proficisci: quam quaestionem hic paucis enodabimus. Experientia certum est, in quo vel ipsos iterum Idealistas habemus consentientes, quod objecta plurima a multis, imo, si paucos exceperis, ab omnibus eodem ferme modo percipiuntur ita, ut sensationes similes, similiter modificatae in omnibus aut plerisque saltem ab iisdem objectis producantur. Sic mel esse dulce, amarum absinthium, vel tales saltem in se sensationes ab objectis istis sive realiter sive etiam idealiter solum existentibus produci,

duci fatentur omnes, quales ad objecta referendo eadem aut dulcia dicimus aut amara; absit enim, ut qualitates corporum physicas aliquid in rebus simile sensationibus inde in nobis subortis esse dicamus, quas modo meminimus non esse nisi aliquid ex certa partium dispositione seu nexu resultans. Jam vero quid obstat, quo minus adferatur, ejusmodi modificationem sensationis in omnibus aut saltem plerisque similem, qua idem objectum a plerisque eodem plane modo percipitur, ab objecto proficisci, eamque ad illud referendo ejus dici qualitatem. Sed nunc ipsa porro experientia edocti novimus, aut scire saltem possumus, an & in quantum sensationes nostrae non modo univérse, sed & seorsim singulae sensationibus reliquorum sint conformes, & ita, quam in sensatione modificationem deprehendimus, ab objecti dispositione vere dependeat. Ex sensationibus itaque & rerum quoque qualitates physicae certo cognosci possunt.

§. 4.

An & quomodo ex sensationibus ideas rerum universales adquiramus?

Quae sensibus percipimus singularia modo sunt & individua, *Lib. I. Part. I. Cap. 2. §. 9.* item §. *proxime praeced. 2.* at hoc tamen non obstante facile intelligitur, qua ratione ideas rerum universales ex sensationibus adquiramus: etenim, cum res aliter nobis, quam per qualitates haud innotescant, nec tamen qualitates istae una omnes, sed seorsim modo & per intervalla ope sensuum a nobis percipiuntur, easdem nobis non omnes
simul

simul sed seorsim unam sine aliis repraesentare solemus. Unde fit, ut rei primum qualitates, ac praefertim illam, cujus nobis primo ac prae aliis in re sumus conscii, cum re ipsa confundamus, ac, si exinde in re quadam alia qualitatem huic similem deprehendimus, ambae res, aut plures etiam menti simul obversentur, & nos inter eas minime discernentes illas nobis ceu unam quasi rem exhibeamus. En! qua ratione ex sensationibus formentur ideae universales.

§. 5.

Quomodo ex sensationibus notiones rerum universales distinctae & completae acquirantur?

Idea universales, de quibus modo diximus, quae & in quantum, nobis id quasi non advertentibus, formantur, incompletae omnes adhuc sunt & confusae; sed quando tandem ad crescentem rationis usu reflectere, ac reflectendo singulas rei qualitates, quae & in quantum primum ope sensuum cognitae fuerunt, explorare adsuefactus est homo, inter illas quidem alias constantes, variables autem alias, alias rei cum rebus aliis communes, alias eidem proprias & per quas illa a rebus aliis discernitur, & quasdam denique ceu reliquarum rationem continentes deprehendit, atque has sibi seorsim sine aliis repraesentando notiones rerum universales distinctas & completas adipiscitur.

§. 6.

§. 6.

Quomodo ex sensationibus notionem Spiritus formemus?

Nec rerum tamen modo corporearum ideas universales distinctas & completas ex sensationibus mediante, sicut dictum est, abstractione, reflectione, &c. nobis comparamus; sed vel ipsam quoque notionem spiritus modo haud multum dissimili ex sensationibus formamus: reflectendo enim super ea, quae in nobismet ipsis, in anima, dico, propria contingere sensu intimo percipimus, facultates primum viresque, quibus illa pollet, deprehendimus, atque inter has exinde non minus ac inter corporis qualitates quasdam reliquarum quasi rationem continere intelligimus, hasque seorsim sine aliis notionem comprehendendo notionem nobis spiritus generalem comparamus. Quomodo ex hisce per analogiam & ope rationis ad notionem usque spiritus perfectissimi ceu entis simpliciter & infinite perfecti ascendamus, alibi dicitur.

§. 7.

An & in quantum ex notionibus universalibus probetur veritas, ac primo quidem idealis?

Veritatem in praecedentibus consideravimus, in quantum illa solo vere sensuum usu nobis innotescit. Verum sicut ipsa veritatis cognitio non ad sensus, sed ad rationem, seu ad facultates animae non inferiores, sed superiores, quas rationis nomine hic comprehendimus, pertinet; sic per
rati-

rationem denique uberius patefcit veritas: quodfi enim rationis demum ufu varias rerum notiones generales homo fibi comparaverit; quam illas faepe inter fe convenientes deprehendet ita, ut earundem convenientiam haud quaquam ipfe queat inficiari, casque vere inter fe convenire vel invitus cogatur admittere; fic habitis totius, partisque item & majoritatis notionibus, totum efle majus fua parte, aut qui novit, quid duo, quid quatuor, quidve fit duo bis fumi, bis duo efle quatuor nemo vel Idealifta etiam, licet nec totum ille, ac confequenter nec partes reipfa dari tribuat, inficias ibit: veritate faltem ideali haec vera efle, admittere cogetur.

§. 8.

Quomodo ex ipsis porro notionibus probetur veritas realis?

Sed nec difficilius eft veritatem quoque realem ex notionibus probare; quod ut praestemus efficacius, duplicem hic denuo notiones adquirendi modum diftinguimus, analyfin fcilicet feu resolutionem, & Synthefin feu compositionem. Illa ex fenfationibus, ficuti modo §§. *praeced.* 5. 6. dictum fuit, abftrahendo, reflectendo &c. notiones univerfales adquiruntur: hac notiones univerfales aliunde jam acquifitas magis magisque determinando novas rerum notiones univerfales nobis comparamus. Nullum porro, nec Idealiftam quoque obftinatiffimum negare putem, veritati cognitionum ideali realem respondere, fi modo fubjecti notio realis fit, feu aliquod reipfa exiftat objectum, cui determinationes, praedicata, vel quo-

quocunque alio vocabulo quis significare eadem voluerit, in subjecti notione comprehensa conveniant. Jam vero, licet ideas universales per Synthesin determinando, quas ita formamus, notiones alias reales esse continuo haud constet: multa enim possibile sunt, ac proinde concipi & cogitari queunt, quae non ideo tamen continuo etiam existunt. Quodsi autem notiones universales per analysin ex ideis scilicet intuitivis fuerint formatae ita, ut, quod sensu intimo constare potest, nihil, quod in ideis intuitivis haud continebatur, fuerit admixtum; eas esse reales hoc ipso constabit, quod ideae sensuales seu intuitivae, ex quibus formantur, reales sint; nunc autem jam supra probatum dedimus, de idearum sensualium, intuitivarum realitate certos nos esse posse; quid igitur obstat, quo minus de notionum quoque universalium per analysin formarum realitate, & ita de veritate cognitionum reali ex notionibus universalibus certi esse valeamus?

C A P U T IV.

DE PRIMO CERTITUDINIS PRINCIPIO.

§. I.

De certitudine in genere ejusque divisione.

Certitudinis quidem nomen in praecedentibus jamjam non semel adhibuimus, ita tamen, ut quaenam voci huic notio respondeat, nondum sit expositum; unde id ipsum nunc, ubi de primo certitu-